

ОТЗЫВ ЗАРУБЕЖНОГО НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАНТА

на диссертацию Мукановой Ляззат Балгабайкызы на тему:
«Биологические и продуктивные качества помесей первого поколения,
полученных путем скрещивания грубошерстных курдючных пород овец
(едилбай x гиссар)», представленную на соискание ученой степени доктора
(PhD) по образовательной программе
8D08201 – «Технология производства продуктов животноводства»

Актуальность работы, её значимость для современной науки и техники.

Традиционной отраслью животноводства Республики Казахстан является овцеводство, которое занимает доминирующее положение, что обусловлено наличием на его территории больших массивов естественных пастбищ.

Диссертационная работа Муканова Л.Б. посвящена изучению фенотипической и генетической изменчивости основных селекционных признаков потомства, полученного при скрещивании едилбаевской и гиссарской курдючных пород овец, с целью обновления крови и увеличения живой массы овец едилбайской породы в условиях юго-восточной зоны Казахстана.

Едилбаевские и гиссарские породы овец считаются лучшими породами мира по мясной продуктивности. При этом добиться их высокого показателя продуктивности можно только путем использования разнообразных методов скрещивания. Поэтому, изучению биологических и продуктивных качеств помесей первого поколения, полученных путем скрещивания грубошерстных курдючных пород овец (едилбай x гиссар) в условиях юго-востока Казахстана, направленных на максимальную реализацию их генетического потенциала продуктивности, динамики роста и развития ремонтного молодняка является актуальным направлением исследований в овцеводстве.

Можно констатировать, что научная новизна полученных результатов вполне достаточна, а результаты имеют не только теоретическое, но и практическое значение. Цели и задачи, поставленные в диссертационной работе, полностью раскрыты и обоснованы. Сама работа оставляет благоприятное впечатление, как по своему содержанию, так и качеством оформления.

Основные научные и методологические положения диссертации.

Результаты диссертационной работы получены с использованием современных методов научных исследований и методик обработки и интерпретации данных с применением компьютерной технологии. На разных этапах выполнения диссертации использовались как общепринятые методы (аналоги, наблюдения сравнения и др.), а также стандартные физиологические, генетические, биохимические и зоотехнические методы исследования с использованием современного оборудования. Полученные результаты и данные зоотехнического и племенного учета были обработаны методом

биометрического анализа с использованием программного комплекса Microsoft Excel.

Результаты исследования основывается на известных достижениях фундаментальных и прикладных научных данных, согласуется с опубликованными экспериментальными данными по теме диссертации, подтверждена анализом литературных источников и полученных автором собственных результатов.

Объектом для исследования послужили бараны и матки овец едилбаевской мясо-сальной продуктивности ООГО «Байсерке-Агро» Талгарского района Алматинской области и гиссарской породы овец научно-исследовательского института овцеводства имени К.У. Медеубекова села Мынбаева Алматинской области, а также полученное их помесное и чистопородное потомства.

Научные результаты и их обоснованность. Впервые в условиях Алматинской области проведено научное исследование по изучению продуктивных и биологических качеств потомства, полученного от скрещивания овец едилбайской и гиссарской пород.

Результаты исследования основывается на известных достижениях фундаментальных и прикладных научных данных, согласуется с опубликованными экспериментальными данными по теме диссертации, подтверждена анализом литературных источников и полученных автором собственных результатов.

Научные результаты диссертанта репрезентативны и достоверны, статистически обработаны. Методики исследований и расчеты, выполненные в диссертации корректны.

Достоверность результатов обеспечивалась использованием современных средств и методик проведения исследований, что дает основание считать полученные результаты достаточно обоснованными и достоверными.

По материалам диссертационной работы опубликовано 6 научных статей, из них 3 - в научных изданиях, рекомендованных Комитетом по контролю в сфере образования и науки Министерства образования и науки Республики Казахстан, 2 - в материалах международных научно-практических конференций, 1 - в научно-популярном издании, индексируемая информационно-реферативной базой цитирования Scopus.

Структура диссертации. Диссертационная работа изложена на 120 страницах компьютерного текста, включает 28 таблиц, 15 рисунков. Состоит из общей характеристики работы, обзора литературы, материала и методики исследований, результатов собственных исследований, выводов и предложений для производства. Список литературы включает 157 источников, в т.ч. 20 авторов дальнего зарубежья.

Личный вклад докторанта как исследователя. Диссертация представляет собой самостоятельно выполненный научный труд. Полученные результаты анализированы и обобщены непосредственно соискателем самостоятельно. Диссертант непосредственно участвовал во всех мероприятиях при выполнении научно-исследовательских работ, оформлял полученные

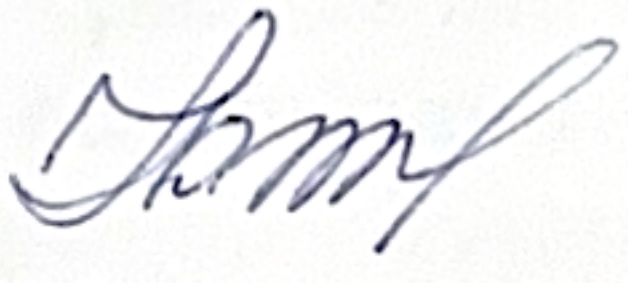
данные в соответствии с методическими указаниями, заполнял специальные журналы и сопутствующие документы. Полученные данные были полностью статистически обработаны и результаты раскрыты в разделах диссертации. Докторант принимал непосредственное участие в подготовке и оформлении научных публикаций, представляя их для публикации в отечественных и зарубежных изданиях.

Качества докторанта как исследователя. В период подготовки докторант полностью выполнила план подготовки диссертации и представила завершённую диссертационную работу на кафедру для получения соответствующего заключения. Она систематически и глубоко овладевала теоретическими знаниями и практическими навыками по образовательной программе 8D08201 - «Технология производства продуктов животноводства». Она своевременно выполняла лабораторные и экспериментальные работы, предусмотренные индивидуальным планом.

Заключение. Считаю, что диссертационная работа Мукановой Л.Б. полностью соответствует требованиям, предъявляемым к работам этого уровня квалификации, а ее автор заслуживает присуждения ей ученой степени доктора философии (PhD) по образовательной программе 8D08201 - «Технология производства продуктов животноводства».

Зарубежный научный консультант:

Академик РАН, доктор с.-х. наук,
профессор, профессор кафедры
частной зоотехнии Института зоотехнии и биологии
Российского государственного аграрного
университета – МСХА имени К.А.Тимирязева

Ю.А.Юлдашбаев

Мұқанова Ляззат Балғабайқызының 8D08201 – «Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы» білім беру бағдарламасы бойынша доктор (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін ұсынылған «Қылшық жүнді құйрықты қой тұқымдарын (еділбай x гиссар) будандастыру арқылы алынған бірінші ұрпақтың өнімділік және биологиялық қасиеттері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына

ШЕТЕЛДІК ҒЫЛЫМИ КЕҢЕСШІНІҢ ПІКІРІ

Жұмыстың өзектілігі, оның қазіргі ғылым мен техника үшін маңызы.

Қой шаруашылығы Қазақстан Республикасындағы мал шаруашылығының дәстүрлі саласы болып табылады, бұл оның аумағында табиғи жайылым алқаптарының көп болуына байланысты басым орынды алады.

Л.Б.Мұқанованың диссертациялық жұмысы Қазақстанның оңтүстік-шығыс аумағындағы жағдайда еділбай қой тұқымының қанын жаңарту және тірі салмағын жоғарылату мақсатында, еділбай тұқымын және гиссар қылшық жүнді құйрықты қой тұқымымен будандастыру арқылы алынған бірінші ұрпақтың негізгі селекциялық белгілерінің фенотиптік және генотиптік өзгергіштігін зерттеу арналған.

Еділбай және гиссар қой тұқымдары ет өнімділігі бойынша дүние жүзіндегі алдыңғы қатарлы тұқымдар болып саналады. Бұл ретте, өнімділіктің жоғары көрсеткішіне будандастырудың саналуан әдістерін қолдану арқылы ғана қол жеткізуге болады. Сондықтан, Қазақстанның оңтүстік-шығыс аумағының жағдайында қылшық жүнді құйрықты қой тұқымдарын (еділбай x гиссар) будандастыру арқылы алынған, олардың генетикалық өнімділік әлеуетін, өсу динамикасын және төлдің дамуын барынша жүзеге асыруға бағытталған бірінші ұрпақтың биологиялық және өнімділік қасиеттерін зерттеу қой шаруашылығында зерттеудің өзекті бағыты болып табылады.

Алынған нәтижелердің ғылыми жаңалығы әбден жеткілікті, ал нәтижелердің тек теориялық ғана емес, сондай-ақ тәжірибелік маңызы бар деп те айтуға болады. Диссертациялық жұмыста қойылған мақсаттар мен міндеттер толық ашылған және негізделген. Жұмыстың өзі мазмұны жағынан да, рәсімдеу сапасы жағынан да жағымды әсер қалдырады.

Диссертацияның негізгі ғылыми және әдістемелік ережелері.

Диссертациялық жұмыстың нәтижелері компьютерлік технологияларды пайдалана отырып, деректерді өңдеу және түсіндірудің заманауи ғылыми зерттеу әдістері мен әдістемелерін қолдану арқылы алынды. Диссертацияны орындаудың әртүрлі кезеңдерінде жалпы қабылданған әдістер (аналогтар, салыстыруды бақылаулар және т.б.), сондай-ақ заманауи жабдықты пайдалана отырып, стандартты физиологиялық, генетикалық, биохимиялық және зоотехникалық зерттеу әдістері де қолданылды. Алынған нәтижелер мен зоотехникалық және асыл тұқымды есепке алу жазбаларынан алынған мәліметтер Microsoft Excel бағдарламалық кешенін қолданумен биометриялық талдау арқылы өңделді.

Зерттеу нәтижелері іргелі және қолданбалы ғылыми деректердің белгілі жетістіктеріне негізделеді, диссертация тақырыбы бойынша жарияланған эксперименттік мәліметтерге сәйкес келеді, әдеби дереккөздер мен автордың өз нәтижелерін талдауымен расталады.

Зерттеу нысаны: Алматы облысы, Талғар ауданы, «Байсерке-Агро» ОӨҒО етті-майлы бағыттағы қылшық жүнді еділбай қошқарлары мен ұрғашылары, Алматы облысы, Мыңбаев ауылының К.У.Медеубеков атындағы Қой шаруашылығы ғылыми-зерттеу институтының гиссар қой тұқымының қойлары, сондай-ақ алынған будан және таза тұқымды ұрпақтар.

Ғылыми нәтижелер және олардың негізділігі. Алматы облысының жағдайында еділбай және гиссар қой тұқымдарын алғаш рет будандастыру арқылы алынған будан төлдердің өнімділік және биологиялық қасиеттерін кешенді зерттеу жүргізілді.

Зерттеу нәтижелері іргелі және қолданбалы ғылыми деректердің белгілі жетістіктеріне негізделген, диссертация тақырыбы бойынша жарияланған эксперименттік деректермен келісіледі және әдеби дереккөздерді талдаумен және автордың өзіндік нәтижелерімен расталған.

Диссертанттың ғылыми нәтижелері репрезентативті және сенімді, статистикалық өңделген. Диссертацияда орындалған зерттеу әдістері мен есептеулері дұрыс.

Нәтижелердің сенімділігі заманауи зерттеу құралдары мен өткізу әдістемелерін қолдану арқылы қамтамасыз етілді, бұл алынған нәтижелерді жеткілікті түрде дәлелденген және сенімді деп санауға негіз береді.

Диссертациялық жұмыстың материалдары бойынша 6 ғылыми мақала жарияланды, оның ішінде, 3 - Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитетімен ұсынылған ғылыми басылымдарда, 2 - халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциялардың материалдарында, 1 - Scopus дәйексөз ақпараттық-реферативтік базасымен индекстелетін ғылыми-танымал басылымда жарияланды.

Диссертация құрылымы. Диссертациялық жұмыс 120 компьютерлік мәтін беттерінде жазылған, 28 кестені, 15 суретті қамтиды. Келесі бөлімдерден құралады: жұмыстың жалпы сипаттамалары, әдебиетке шолу, зерттеу материалы және әдістемесі, өзіндік зерттеу нәтижелері, қорытынды және өндіріс үшін ұсыныстар. Әдебиеттер тізімі 157 дереккөзден тұрады, оның ішінде 20 - алыс шетелден авторлар.

Докторанттың зерттеуші ретінде қосқан жеке үлесі. Диссертация өз бетінше орындалған ғылыми жұмыс болып табылады. Алынған нәтижелер тікелей ізденушімен өз бетінше талдады және жалпыланды. Диссертант ғылыми-зерттеу жұмыстарын орындау кезінде барлық іс-шараларға жеке тікелей қатысып, алынған мәліметтерді әдістемелік нұсқаулықтарға сәйкес рәсімдеп, арнайы журналдар мен тиісті құжаттарды толтырып отырған. Алынған мәліметтер толық статистикалық өңдеуден өтіп, нәтижелері диссертацияның бөлімдерінде ашып жазылған. Докторант ғылыми

жарияланымдарды дайындауға, рәсімдеуге тікелей қатысып, оларды отандық және шетелдік басылымдарда жариялауға ұсынды.

Докторанттың зерттеуші ретінде қасиеттері. Дайындық кезеңінде докторант диссертацияның дайындық жоспарын толық орындап, аяқталған диссертациялық жұмысты тиісті қорытынды алу үшін кафедраға тапсырды. Ол 8D08201 – «Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы» білім беру бағдарламасы бойынша теориялық білім мен тәжірибелік дағдыларды жүйелі және терең меңгерді. Жеке жоспарда қарастырылған зертханалық және тәжірибелік жұмыстарды уақтылы орындады.

Қорытынды. Л.Б.Мұканова диссертациялық жұмысы біліктілік деңгейіндегі жұмысқа қойылатын талаптарға толық сәйкес келеді және оның авторы 8D08201 – «Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін беруге лайық деп есептеймін.

Шетелдік ғылыми кеңесші:

**РҒА академигі, а.ш.ғ. докторы,
профессор, Ресей мемлекеттік
аграрлық университетінің –
К.А.Тимирязев атындағы МАША
Жеке зоотехника
кафедрасының профессоры**

/қолы/ Ю.А.Юлдашбаев

*Мөртабан: /ҚОЛЫН КУӘЛАНДЫРАМЫН
КАДР САЯСАТЫ ЖӘНЕ ПЕРСОНАЛДЫ ҚАБЫЛДАУ ҚЫЗМЕТІ
БАСШЫСЫНЫҢ М.А. /ҚОЛЫ/ О.В.ЛОГУТОВ 2025 Ж./*

*Елтаңбалы мөр: /РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ
МИНИСТРЛІГІНІҢ «РЕСЕЙ МЕМЛЕКЕТТІК АГРАРЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ –
К.А.ТИМИРЯЗЕВ АТЫНДАҒЫ МӘСКЕУ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ
АКАДЕМИЯСЫ» ФЕДЕРАЛДЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК БЮДЖЕТТІК ЖОҒАРЫ
БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕСІ * СТН 7713080682 * НМТН 1037739630697 * 3*/*